

אסירות ועצירות בית-לחם

בית הסוהר לנשים בבית-לחם ("בית חנדל")

בראשית תקופת המנדט נאסרו ונכלאו נשים יהודיות וערביות ובהן גם חברות מחתרות ה"הגנה" האצ"ל ולח"י, בבתי מעצר אזוריים ובבית הסוהר המרכזי בירושלים.

בשנת 1930 הכשירה משטרת המנדט בבית לחם מבנה ראשון ששימש כבית סוהר נפרד לנשים. בשנת 1934 אותר מבנה נוסף, בית משפחת חנדל, במרכז העיר. אל גדר האבן של הבית נוספה גדר תיל והיא הפכה לגדר בית הסוהר. בית זה היה למבנה המרכזי של בית הסוהר, בו נכלאו ונעצרו האסירות והעצירות היהודיות חברות המחותרות.

בשנת 1944 הועברו אסירות ועצירות המחותרות, לאחר מאבק משפטי, למבנה סמוך "וילה סאלם" שכונה בפי העצירות "הוילה". בסוף דצמבר 1947 הועברו כל האסירות והעצירות חברות המחותרות למחנה המעצר בעתלית, ממנו שוחררו עם סיום שלטון המנדט הבריטי ב-14 במאי 1948. מרביתן התגייסו לצה"ל ונטלו חלק במלחמת העצמאות. תערוכה זו מציגה את מאבקן ואת נחישותן של הנשים לפעול למען הקמת המדינה, הן באמצעות פעולות בהן השתתפו והן בין כתלי הכלא.

עיצוב: סטודיו זאב אלדר. הופק באמצעות ההוצאה לאור של משרד הבטחון

בית המעצר לנשים בבית-לחם ("וילה סאלם")

מוזיאון אסירי המחותרות - ירושלים

א'-ה' 09:00-17:00

ו' ושעות חריגות - בתיאום מראש לקבוצות מעל 25 איש.

משעול הגבורה 1, מגרש הרוסים ת.ד. 31500, ירושלים 91314

טלפון: 02-6233166 פקס: 02-6250651

דואר אלקטרוני:

hamachtarot_jerusalem_museum@mailto.mod.gov.il

מדינת ישראל

משרד הבטחון - יחידת המוזיאונים
מוזיאון אסירי המחותרות - ירושלים

נשים במאבק 1920 - 1948

צילומים המציגים את חלקן של הנשים במאבק להקמת המדינה משנות העשרים של המאה העשרים ועד קום המדינה.

שורה ראשונה משמאל לימין

1. קורס חובשות בית"ר, סוף שנות ה-20.
2. פלוגת בית"ר בשוני, שנות ה-30.
3. בנות במסע, שנות ה-40.
4. פלוגת הכותל, ירושלים, שנות ה-30.

שורה שנייה משמאל לימין

5. באימונים משותפים, שנות ה-40.
6. באימונים משותפים, שנות ה-40.
7. באימונים, שנות ה-40.
8. אימון חובשות ב"הגנה", שנות ה-40.

שורה שלישית משמאל לימין

9. בתרגיל אימון חובשות, שנות ה-40.
10. עובדת מטה, הכנת מפות, שנות ה-40.
11. באימון קשר, שנות ה-40.
12. מאבק ההעפלה, תפיסת מעפילה, שנות ה-40.

שורה רביעית משמאל לימין

14. על המשמר, שנות ה-40.
15. במשותף עם הגברים ב"הגנה", שנות ה-40.
16. לוחמות האצ"ל בירושלים, 1947.

שורה חמישית משמאל לימין

17. לוחמת מוחתרת מובלת למאסר, שנות ה-40.
18. אסירות במחנה המעצר בעתלית, 1948.
19. אסירות במחנה המעצר בעתלית, 1948.
20. בנות האצ"ל, מסדר לקראת גיוס, 1948.

שורה שישית משמאל לימין

21. בנות האצ"ל, מסדר לקראת גיוס, 1948.
22. תמונה קבוצתית, המפגש בבית לחם, 1967.
23. תמונה קבוצתית, הכלואות בלטרון, 1948.
24. תמונה עם הסוהרות, המפגש בבית לחם, 1967.

צילומים המציגים את הרקע בתוכו פעלו חברות המחותרות.

1. בית קפה על חוף הים, תל אביב, 1935.
2. הרכבת ברחוב יהודה הלוי, תל אביב, 1946.
3. מראה מהכרמל, מפרץ חיפה, 1935.
4. העיר העתיקה, ירושלים, 1934.
5. רחוב יפו בעיר החדשה, ירושלים, 1935.
6. הכותל המערבי, ירושלים, 1934.
7. נמל חיפה, 1947.
8. בית קפה בעיר העתיקה, ירושלים, 1934.
9. הכותל המערבי, ירושלים, 1946.
10. כיכר ציון, ירושלים, שנות ה-40.
11. רחבת הכניסה לתחנת הרכבת, חיפה, 1934.
12. רחוב בעיר התחתית, חיפה, שנות ה-30.
13. בית קפה, תל אביב, 1947.
14. בית החרושת "שמן", חיפה, 1936.
15. כיכר צינה דיזנגוף, תל אביב, סוף שנות ה-30.
16. תחנת הכוח רידינג, תל אביב, 1946.
17. רכבת משא ברחוב יהודה הלוי, תל אביב, 1946.
18. קטיף תפוזים, קיבוץ נען, 1938.
19. רחוב אלנבי, תל אביב, 1934.

מראות התקופה 1930 - 1948

הצהרות בפני בית המשפט

אסירות לח"י שנתפסו בפעולת פיצוץ "בתי המלאכה" בחיפה, 17 יוני, 1946 לאחר שנידונו למאסר עולם ב-7 לספטמבר 1946.

אסירות ועצירות בית לחם, מחנה עתלית, 1947-1948

"במלחמת שחרור זו נוצרה אומתנו מחדש והיא תכריח אתכם, כי תכירו בה ובזכותה למולדת. ואתם תכירו באומה העברית ברצונכם, או נגד רצונכם, אך תכירו בה. וביום ההוא יהיו אולי יחסים תקינים בין עמנו ובין עמי תבל. וביום ההוא יסתכל קצין ימי במשקפת באונייה שעברה ליד אנייתו, יבחין בדגלה ויגיד: אה, כן, זוהי אונייה עברית. וביום ההוא השומע את צלילי "התקווה" יתייצב דום וימסור כבוד להמנונה של אומה עצמאית. יום זה יבוא- למענו הננו נותנים את נפשנו."

דבורה נחושתן (קלפוס), חברת אצ"ל, הצהרה בפני בית המשפט, ירושלים, יוני 1946.

"אני מצהירה בזאת שאינני מוצאת לראוי לענות על כתב האשמה. הודאה באשמה או אי-הודאה באה רק כשעומדים בפני בית-משפט שמכירים בזכותו לשפוט ולדון. האשמה קיימת רק במקום שקיימת זכות גם למאשים להאשים. אין אני מודה בזכותכם לשופטני, ועל כן לא לכם עלי למסור דין וחשבון אם עשיתי ומה עשיתי. אני לוחמת עבריינה, בת לתנועת לוחמי חירות ישראל, רואה בכם כוח זר המשעבד את המולדת. (...)

בשעה שעומדת לפניכם צעירה לוחמת רגילים אתם השופטים להעיר שאין היא אלא קרבן פיתוי של אחרים. (... הייתי, אפוא, מבקשת להפנות את תשומת לבכם שלרעיון החירות אין צורך לפתות ולקנות את ליבו של אדם - הרעיון עצמו הוא כובש את האנשים שילחמו לו והוא כבש גם אותי, אבל אם יש ייחוד באישה - זה ייחודה עוד מימי בראשית: להיות נכונה למסור עצמה כדי לברוא חיים חדשים, חופשיים. אם לזאת אתם קוראים פיתוי - יבורך הפיתוי הזה."

גאולה כהן, חברת לח"י, הצהרה בפני בית המשפט, ירושלים, פברואר 1946.

קטעי מכתבים

צבי היקר שלי!

לפני שאני מתחילה לכתוב, מוכרחה אני לצערי להודיע לך, כי נודע לנו שרק שני דפים אפשר לכתוב, ואתם גם יכולים לקבל פעמיים בחודש שני מכתבים משני דפים. זה מצער אותי מאוד, כי אין לך מושג מה היה עבורי החודש שעבר, שקיבלתי כמעט כל שבוע ממך מכתב. פשוט היה יותר קל לשבת.

במה להתחיל? יש לי כל כך הרבה מה לכתוב לך הפעם, אמנם עד שהכל יגיע אליך זה הלא כבר לא יהיה שום דבר חשוב. באחד הימים נסתם הצינור מהמים והמים לא ירדו. פתחנו את הצינור מלמטה, ובדליים הוצאנו שלושה ימים את המים לבית השימוש. זה הרגיז איום אבל כמה יותר זה הרגיז, שבא פועל ועם פומפה עבד בדיוק רגע אחד והכל היה בסדר. לא יכולה להיות לנו פומפה? פשוט דמעות עמדו לי בעיניים. בדרך כלל פה אנו לגמרי לא בסדר, כי הבית היה עבור משפחה אחת של ערבים שמתרחצים פעם בחודש. ולא עבור שלושים ואחת בנות בגלל זה הכל מהר מתקלקל ועד שבאים לתקן אנו סובלים כהוגן... מעניין שבחוץ חושבים שאנו פה בוילה ואף בן אדם לא יודע עד כמה מזלזלים בנו ובמקום שיתעניינו בזה, שולחים לנו כל מיני שטויות כמו שוקולד, פודר, ליפסטיק ורוב הבנות בכלל לא משתמשות בזה...

בלה חרמוני (פלקחין), קטעים ממכתבה לבעלה צבי חרמוני שנכלא במחנה המעצר באפריקה, אפריל 1945, ארכיון מוזיאון אסירי המחתרות ירושלים.

חג הפסח הולך ומתקרב והתכונה אצלנו מרובה. מכינים תור לתורניות מיוחדות: להגעת כלים שפשוטים ומירוקים, הברשת הרצפות ועוד ועוד. בקיצור יהיה לנו פסח כהלכתו כשר בתכלית הכשרות. אתמול, יום חמישי, היום בו מבקר אצלנו הרב גולדמן, באה עם הרב גברת אחת. הרב הציגה בפנינו ואמר שהיא תחגוג אתנו את חג הפסח וכן ישנו סידור המאפשר לה לבקרנו ולשהות אתנו כל שבת. הגברת הזאת היא מעשית מאוד ניגשה ישר לעניין והחלה לכוון אותנו בקשר לסידורי פסח. היא התעניינה לדעת אם יש לנו פמוטים לנרות ומפות לשולחנות, ואם... יודעות אנו לבשל כופתאות. הדאגה הורגשה בפניה ובקולה בשאלה אם יכולות אנו להשיג שקדים מרים בשביל הכופתאות, כי כופתאות בלי שקדים מרים אין בהן כל טעם. לזאת קמה אחת מהבנות ואמרה לה, שהיא קראה פעם בעיתון ששישים שקדים מרים יש בכוחם להרעיל אדם. הגברת לא הבינה כראוי את ההלצה ולא את הצחוק שפרץ מפיו. כל העניין נשא אופי קצת מגוחך, ואנו שהצחוק אצלנו מחכה תמיד מוכן מאחורי השפתיים לא הצלחנו להתאפק. היא הבטיחה לבוא מוקדם יותר ביום שישי ולבשל לנו את הכופתאות לחג כדי שהפסח יקרא פסח. בברכה "שלום חברות" נפרדה היא מאתנו. בהיכנסנו לחדרים מובן שדיברנו והחלפנו רשמים על השיחה ומכיוון ששמה אינו עדיין שגור בפינו, ואף אחת מאתנו לא זכרה אותו בדייקנות החלטנו לקרוא בשם "דודה כופתא".

דבורה ראם (ברוך), חברת אצ"ל, קטעים ממכתבה לאחיה משה ברוך שנכלא במחנה המעצר באפריקה, מרץ 1947, ארכיון מוזיאון אסירי המחתרות ירושלים.

ביקור האסירות והעצירות בבית לחם ומפגש עם הסוהרות, יולי 1967.